

Ключевые слова: функционально-семантическое поле, темпоральность, синтаксический уровень, предложение, темпоральные союзы.

Lykhosherstova M. Yu. Sentence as Important Component of Functional-Semantic Field of Temporality in the Ukrainian and Arabic Languages.

The article deals with syntactic linguistic means of expressiveness of temporality in the Arabic and Ukrainian languages, which are part of the structure of the functional-semantic field of temporality. Syntactic means, in our case, the sentences, that contain the corresponding meaning and transmit different time relations, actualize the temporal localization in the speech.

Semantic and structural diversity is the main characteristic of Arabic and Ukrainian sentences. As for temporal semantics, timeliness is a typical but not obligatory feature of both simple and complex sentences.

The timeliness of temporal sentences is to determine the period remaining to a particular event. Such sentences can be simple or enter into complex sentences. Temporal precedence points to an action that preceded a particular period. In this case, this action may have different aspectual features, such as: the end of action to a certain moment in the past, its beginning, preceding the actions expressed in the main sentence etc.

Keywords: functional-semantic field, temporality, syntactic level, sentence, temporal conjunctions.

УДК 801.81=161

Пахолок З. О.
Луцький інститут розвитку людини
Університету “Україна”

ДЕБЮТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МАГІЧНО-САКРАЛЬНИХ ТЕКСТІВ М. В. КРУШЕВСЬКОГО НА СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОМУ ҐРУНТІ

У статті розглядаються питання, пов'язані зі специфікою східнослов'янських магічно-сакральних текстів. Проаналізовано історію збирання, публікації та початок вивчення замовлянь як фольклорного жанру. Основний акцент зроблено на першій монографії, присвяченій замовлянням. Подано науковий портрет автора цієї монографії – М. В. Крушевського, схарактеризовано риси, які зробили книгу класичною, її переклади та перевидання.

Ключові слова: магічно-сакральний текст, метод збирання, східнослов'янські замовляння, монографія М. В. Крушевського, переклади.

Останні чотири десятиліття позначилися активним міждисциплінарним вивченням магічно-сакральних текстів із застосуванням нових методологій та напрямів українськими дослідниками (В. Антонюк, В. Галайчук, І. Гунчик, В. Давидюк, І. Денисюк, О. Лагошняк, Т. Лукінова, В. Мойсієнко, М. Новикова, О. Павлов, О. Соляр, О. Тищенко, В. Харитонова, В. Фісун, Т. Шевчук, О. Юдін), російськими (Т. Агапкіна, Р. Агеева, А. Астахова, А. Байбурин, П. Богатирьов, А. Головачева, Н. Гульятєва, Е. Елеонська, М. Зав'ялова, В. Кляус, М. Михайлов, О. Песков, Н. Савушкіна, Т. Свиридова, В. Соколова, О. Черепанова, С. Шиндін, Т. Юманова) та білоруськими (П. Ахрименко, Г. Барташевич, І. Жилинська, Н. Лапинська, В. Новак, Б. Путилов, Т. Тяпкова).

До магічно-сакральних текстів зараховують замовляння, заклинання, молитви, шептання, примівки, прокльони, клятви, початок формування яких пов'язують із культурою неолітичної епохи V–III тис. до н.е. [9, с. 6]. Нашу увагу привернули замовляння у зв'язку з прихованими, глибинними формами контактів

інтелектуального мислення на рівні архетипів і у зв'язку зі стадіальними проявами етногенезу.

Тексти замовлянь належать до найдавнішого архаїчного жанру усної народної творчості, оскільки, по-перше, окремі форми текстів замовлянь зустрічаються вже у стародавніх культурах. В. П. Петров звернув увагу на те, що найдавніші відомості про них містяться у договорах Русі з греками 944 і 977 рр. Тексти клятв у цих договорах вказують на тотожність із замовляннями, яким надано значення юридичних формул. Окрім того, судові акти XVI–XVIII ст. не тільки свідчать про існування замовлянь, але й про їх повну тотожність із текстами, записаними етнографами у XIX–XX ст. [24, с. 126–127].

По-друге, замовляння завжди були тісно пов'язані з побутом, сприяли досягненню конкретної практичної мети: лікуванню хвороби, запобіганню від зла, забезпеченню успіху. В основі замовлянь знаходяться “народні світоглядні уявлення – надзвичайно складне переплетіння архаїчних, переважно язичницьких, християнських та більш пізнього походження уявлень, в основі яких лежить не тільки віра у чудодійність, а й значний міжпоколінний досвід людей” [26, с. 21].

По-третє, сакральний характер цих текстів перешкоджає їх перетворенню в часі, оскільки змінити одне слово в замовлянні означало зробити недійсним увесь текст, позбавити замовляння його магічної сили.

Вивчення текстів замовлянь дає ключ до розуміння багатьох архетипних смислів, які складають основу системи міфопоетичного мислення в різних етнокультурних традиціях. З цієї причини дослідженням замовлянь займаються не тільки фольклористи, а й етнографи, історики, психологи, філософи.

Мета розвідки – розглянути першу на східнослов'янському ґрунті монографію, присвячену магічно-сакральним текстам.

Завдання статті:

- охарактеризувати науковий портрет автора першого трактату про замовляння;
- розкрити історію написання дебютного дослідження М. В. Крушевського, його структуру та основні особливості;
- подати переклади та перевидання наукової розвідки, ознайомити з діями науки і культури, які дебютували з працею про замовляння.

Зацікавлення магічно-сакральними текстами як матеріалом для дослідження народного побуту й культури на східнослов'янському ґрунті виникло у XVIII ст. завдяки В. М. Татищеву, а перша публікація замовлянь належить М. Д. Чулкову [36].

У XIX ст. вивчення різних питань, пов'язаних із практичною магією, стало актуальним напрямом, оскільки з'явилися публікації замовлянь. У 1836 р. І. П. Сахаров надрукував першу, наступного року – другу і третю частини “Сказань російського народу”. Друге видання цієї ґрунтовної праці було здійснено у вигляді першого тому (книги 1–4) [29] та другого тому (книги 5–8) [30]. У першому томі розділ “Російське народне чорнокнижжя” містив 64 замовляння [29, с. 18–35] та опис магічних обрядів – чародійств, ворожіння, різних гадань, тлумачення снів [29, с. 36–70].

Збирання замовлянь набуло широкого розмаху з 1845 р. після створення Російського географічного товариства. Етнографічне відділення при ньому стало координуючим центром, оскільки об'єднало зусилля любителів старовини і красзнавців, які надсилали до товариства записи знайдених текстів з усієї Росії. О. М. Афанасьєв у 1865–1869 рр. видав фундаментальну тритомну працю, присвячену історико-філологічному аналізу мови та фольклору “Поетичні погляди слов'ян на природу. Досвід порівняльного вивчення слов'янських переказів і вірувань у зв'язку із

міфічними оповідями інших споріднених народів” [1; 2; 3]. У цей же час Л. М. Майков надрукував “Великоруські заклинання” із 372 текстами, поділеними на вісім груп: любов, шлюб, здоров’я і хвороби, побут, промисли і заняття, суспільні відносини, ставлення до природи і ставлення до надприродних сил [18, с. 417–580]. П. П. Чубинський опублікував у семи томах “Праці етнографічно-статистичної експедиції у Західно-Руський край” [35], де були представлені вірування, забобони, закляття і молитви. Першим фольклористом, який почав систематично збирати східнослов’янські замовляння, слід вважати П. С. Єфименка. У 1874 р. він видав “Збірник малоросійських заклинань” із 212 магічно-сакральними текстами [11, с. 1–70]. Поодинокі замовляння були опубліковані М. В. Калачовим в “Архіві історико-юридичних відомостей, що стосуються Росії” [12, с. 50–57]; М. С. Тихонравовим у “Літописах російської літератури і старовини” [32] і “Пам’ятниках апокрифічної російської літератури” [33]; П. М. Рибниковим – у чотиритомних “Піснях” [28], які відрізнялися точністю записів.

Вивчення східнослов’янських замовлянь почалося у Росії з середини ХІХ ст. Ф. І. Буслаєв у двотомній праці “Історичні нариси російської народної словесності й мистецтва” [8] порушив питання про їх істотні ознаки та будову. Проте найбільш гостру дискусію викликало питання про походження магічно-сакральних текстів. На думку Ф. І. Буслаєва і його послідовника О. М. Афанасьєва, замовляння утворилися від молитов, звернених до давніх божеств [1, с. 141]. Саме тому вчений розглядав їх як епізоди найдавніших епічних творів [8, с. 31–51]. Зіставляючи ці тексти, він уперше спробував не тільки знайти найдавніші міфічні основи замовлянь, але й простежити, як вони змінювалися протягом століть і об’єднувалися з християнськими молитвами. О. М. Афанасьєв основне своє завдання вбачав у тому, щоб розкрити первинний зміст магічно-сакральних текстів. О. Ф. Міллер, який опублікував 12 замовлянь [20, с. 13–16], відносив їх до більш давнього міфологічного періоду, встановив відмінності між замовляннями і молитвою: “У власному розумінні всі найдавніші пісні молитовного змісту – молитви тільки в перекладі пізнішою мовою; спочатку всі вони були саме замовляннями, ґрунтуючись на впевненості у тому, що ними вороже буде неодмінно заговорено, а сприятливе – наговорено згідно з потребами” [19, с. 66–67], першим визначив за обрядом первісну і самостійну роль при виконанні замовляння.

У витоків вивчення замовлянь постав майбутній лінгвіст, фахівець із загального та індоєвропейського мовознавства М. В. Крушевський (у російській традиції – Н. В. Крушевский). Написана ним праця “Замовляння як вид російської народної поезії” [14] вважається класичною серед фольклористів, які займаються слов’янськими замовляннями. Звернемося до фактів біографії вченого, які беззаперечно сприяли створенню оригінального наукового твору.

М. В. Крушевський – представник старовинного польського роду з прізвищем, пов’язаним із назвою земельного володіння Крушево, в ломжинській землі [37, с. 358], яке походить від старопольського слова “круш” – грудка солі [41, с. 408]. Власники цієї місцевості належали до гербу Абданк (Габданк, Хабданк, інакше Бялкотка, Ленкава, Скарбек, Скуба). Генеалогія М. В. Крушевського постає від початку ХV ст. і відображена у VI частині родовідної книги губерній Віленської, Волинської, Гродненської, Могильовської і книзі дворян Царства Польського [31, с. 334]. За національністю батько М. В. Крушевського – поляк, мати – німкеня. У сім’ї говорили польською, німецькою та російською мовами, що, безсумнівно, сприяло зародженню лінгвістичних інтересів майбутнього вченого.

Народившись у Луцьку, майбутній лінгвіст добре знав історію рідного міста. 1862 року він вступив до Луцького дворянського повітового училища, яке знаходилося

поряд із замком Любарта, пов'язаним із добою Великого князівства Литовського. Виконавши програму трьох класів у 1865 р., він продовжив навчання у Холмській греко-католицькій гімназії, яку закінчив зі срібною медаллю у 1871 р. Тоді ж вступив на історико-філологічний факультет Варшавського університету, був одним із кращих студентів і як малозабезпечений отримував іменну стипендію Бонцевича [4, с. 17].

Університетські роки позначилися знайомством із видатними вченими, що сформували М. В. Крушевського як особистість і професіонала. Він записався на історичне відділення, але історією займався небагато; здебільшого вивчав філософію і вважав себе “учнем професора Троїцького, від якого отримав дуже багато корисного і якому зобов'язаний точним методом дослідження. Величезне значення мало вивчення основних логічних і психологічних праць англійських філософів, конспектування цих праць, переробка їх і т.д. Це була чудова школа мислення, яка спонукала до точного формулювання своїх думок, а також до вдалого узагальнення деталей” [7, с. 146–147]. На другому курсі відбулася зустріч із викладачем кафедри римської словесності І. В. Цветаєвим. Між студентом і молодим викладачем зав'язалися дружні стосунки. У листі до професора Київського університету В. С. Іконнікова І. В. Цветаєв повідомляв: “Говорячи по-товариськи, я, не вагаючись, скажу Вам [...], що за весь час мого студентського та викладацького життя я не бачив людини настільки енергійної і твердої в раз прийнятих намірах. Він завжди викликав тим більший подив, що працювати йому доводилося при несприятливих умовах. [...] Крім ученої гідності, мене завжди приваблювали і моральні якості цього Поляка. Позбавлений неминучої солодкуватості та якоїсь приниженості, він завжди тримався просто і відрізнявся від решти раціональним поглядом на речі” [23, с. 177–178].

Оскільки у квітні 1874 р. І. В. Цветаєв поїхав у закордонне відрядження до Італії, а М. М. Троїцький був запрошений на завідування кафедри в Московський університет, то М. В. Крушевський почав займатися під керівництвом М. О. Колосова. Предметом наукових інтересів професора були старослов'янська мова, давньоруська мова і література, російська народна мова та усна народна творчість. Для випускної роботи відомий славіст запропонував нову тему, яка знаходилася у сфері його наукових інтересів, про що свідчить вступна лекція 1870–1871 навчального року. Щодо цього, то М. О. Колосов міркував: “Звісно, **якби можна було в усіх словах, які з плином часу стали тільки значками понять, відновити первісний зміст кореня, то для нас став би зрозумілим світогляд первісної людини.** Цей світогляд, укладений в мові, для кожного народу свій особливий. Звідси, і різниця в словах, яка зумовлена різницею сприйнятих від предметів вражень” [13, с. 244].

Під керівництвом наукового керівника молодий дослідник осягнув усі тонкощі лінгвістичного аналізу і створив фундаментальну наукову працю. Пізніше він згадував: “Працюючи над кандидатською дисертацією, я познайомився з російською народною поезією і взагалі з народним епосом та з ним пов'язаною лінгвістикою. Психологією і лінгвістикою я став займатися все більше, думав з часом тримати магістерський іспит” [23, с. 163].

Дослідницький корпус студентського твору склали “Великоруські заклинання” Л. М. Майкова, не дивлячись на те, що випускник університету був ознайомлений із іншими замовляннями, розпорошеними у виданнях М. В. Калачова [12], П. М. Рибникова [28], М. С. Тихонравова [32; 33], П. С. Єфименка [11]. Праця І. П. Сахарова [29; 30] після публікації стала раритетом і не потрапила до книгозбірні Варшавського університету, тому не дивно, що М. В. Крушевський на неї не посилався.

Під час написання роботи на творчому шляху молодого автора постали труднощі об'єктивного та суб'єктивного характеру. До об'єктивних належав той факт, що тоді не існувало ані достатньо текстів замовлянь, ані традиції дослідження. До проблеми замовлянь, їх походження, сутності, морфологічної структури зверталися представники різних наукових шкіл лише принагідно, розглядаючи їх серед інших жанрів усної народної творчості. Суб'єктивний характер труднощів полягав у незначному поінформуванні у галузі народної словесності, тому М. В. Крушевський пояснив *“лише те, що міг пояснити [тут і надалі виділено Крушевським – З.П.]*; залишилося чимало незрозумілого, темного, непереглянутого” [16, с. 1]. Однак ці обставини не завадили студентові створити трактат, який і дотепер вважається класичним.

“Замовляння як вид російської народної поезії” складається із трьох частин. У першій пояснюється різниця між фольклорними і сучасними художніми творами, вказуються причини, що зумовили цю різницю. На переконання дослідника, у розвитку замовлянь знаходилися не тільки релігійні, але й історичні реалії того часу. У первісному мисленні існували загальні знання (або вірування), логічні аксіоми (результат перцепції); часткові знання (або вірування) про поодинокі предмети та явища, засновані на загальних логічних аксіомах, і певні міфологічні вірування, складені з перших двох типів. Рух історичних умов життя викликав у соціальній психології зміни і сприяв перетворенню умонастроїв людини.

На думку М. В. Крушевського, сучасний світогляд наповнений результатами строгого, логічно перевіреного мислення, тоді як увесь первісний світогляд заснований на діях і сміливих висновках. У первісної людини виникало безліч уявлень про одне й те саме явище. Між уявленнями відбувався процес комбінацій (одночасних або послідовних про один і той же предмет чи про різні предмети), підлеглих психологічним законам асоціації ідей [16, с. 9–10]. Уявлення згодом склалися в суцільні образи й епізоди. Останні, з'єднані в одне органічне ціле, стали світоглядом, міфологією народу. Ядро міфології – релігія, у міфічний час не існувало різниці між віруваннями і знаннями.

Багато образів і формул замовлянь, що сягають глибокої давнини, у процесі побутування отримали імпульс з боку християнської традиції. Остання зародилася в надрах іудаїзму і органічно сприйняла спадщину стародавніх культур Середземномор'я і Близького Сходу. Але в розвитку замовлянь лежать не тільки релігійні, а й історичні реалії того часу. Цей феномен залишається одним з найцікавіших як з теоретико-методологічної, так і з практичної точки зору, адже позначає собою моменти кризи людської свідомості, моменти пошуку свого місця у світі з ідеалами, які похитнулися: “З поступовим розвитком народу один його світогляд змінюється іншим. Зміни ці відбуваються або органічно, коли один світогляд мало-помалу виростає, розвивається в інше, або неорганічно – таким крутим переворотом, як, наприклад, введення християнства” [16, с. 12].

Автор не обійшов увагою особливості зв'язку первісної мови з первісною думкою, вказавши на відображення розуміння світу в творах народної творчості. При цьому виділив два види творів, які складають матеріал народно-психологічний і міфологічний [16, с. 17].

Також автором було підкреслено те, що до таких забобонів схильні не тільки росіяни, але й інші народи, а також загальна ментальність і система світогляду цих народів.

Друга частина праці “Замовляння як вид російської народної поезії” присвячена виникненню та існуванню замовлянь, під якими автор розумів “виражене словами

побажання, з'єднане з певним обрядом або без нього, побажання, яке повинно неодмінно виконатися” [16, с. 21]. І тут же зазначав, що саме “побажання”, а не “молитва”, бо часто при замовляннях немає жодних вказівок на божество, яке має бути в молитві. Витоки явища, яке позначалося замовляннями, він відніс до психологічної природи людини, яка вірила в силу слова та можливість нав'язати свою волю іншому індивідууму: “Релігія у певній фазі свого розвитку навіть характеризується вірою в можливість нав'язати свою волю божеству. Фаза ця – фетишизм. До епохи фетишизму і слід віднести появу замовляння” [16, с. 21].

Випускник університету пов'язав замовляння з особливостями сприйняття людиною явищ навколишньої дійсності, визначив мову як організм, протиставив це розуміння природи мови поширеній у ХІХ ст. теорії суспільного договору і намагався довести, що мова не залежить від волі та свідомості окремих її носіїв.

Майже одночасно з М. В. Крушевським охарактеризував замовляння О. О. Потебня. Професор Харківського університету хоча і визнав замовляння побажанням, але обмежив таке формулювання, бо “[...] воно не вказує на вихідну точку розвитку замовляння як особливої форми побажання, приєднує до них, наприклад, прості прокльони, лихослів'я за умови віри в те, що вони збуваються, і суттєві елементи голосінь за мертвими” [27, с. 21]. О. О. Потебня вважав, що визначення М. В. Крушевського занадто широке, але сам не намагався запропонувати поняття, що обіймає всю сферу розглянутих явищ, лише відмежував замовляння від лихослів'я, вказавши при цьому, що побажання повинно мати форму порівняння.

Одним із перших М. В. Крушевський звернув увагу на такі складові композиційні частини замовляння, як вступна формула “Як правило, замовляння починається формулою [...]” [16, с. 29] і закріпленням. “У кінці майже кожного замовляння стоїть частина, яку можна б назвати *закріпленням*. [...] Тут, здається, сам народ засвідчив, що силу замовляння він бачить саме у слові” [16, с. 27]. Дослідник описав формульність замовлянь та їх супровід обрядовим діям, установив групи за ступенем давності замовляння, керуючись його формальною стороною і психологічним підґрунтям виникнення та еволюції.

Виходячи з того, що первісна людина вірила в силу власного слова, М. В. Крушевський зазначав: “[...] сила замовляння первісно спиралася на віру в людське слово. Але на зовсім іншу основу спирається сила замовляння в переконанні сучасної пересічної людини: [...] на його формальну сторону, на точне його виголошення та використання певного обряду, якщо замовляння ним забезпечене” [16, с. 27–28].

В основній, третій, частині твору дослідник проаналізував 24 функціонально-тематичних замовляння, описав структуру та зміст любовних присушок, помістив замовляння від зубного болю Ф. І. Ієзбери, етнографа, викладача і засновника Російського етнографічного музею при Варшавському університеті [16, с. 67].

Увага до любовних і лікувальних замовлянь була зумовлена тим, що вони склали основу системи міфопоетичного мислення не тільки в російській, але й в інших етнокультурних традиціях. У цій частині пояснюється відображена у замовляннях психологія народних вірувань та висловлені цінні спостереження про форму і морфологічну структуру замовлянь.

Аналізуючи російські замовляння, студент навів приклади тринадцятьма мовами: німецькою, грецькою, латиною, чеською, англійською, давньоєврейською, словенською, українською, норвезькою, данською, естонською, санскритом і польською.

Ця частина роботи не має формального структурного характеру, а є поясненням психології народних вірувань, відображеної у замовляннях. У ній висловлені цінні спостереження про форму і морфологічну структуру замовлянь.

Цікавою у творі М. В. Крушевського є методологія дослідження текстів замовлянь. На його думку: “Через те, що народні твори не створюються, а складаються, то у них, як і в музичних творах, зустрічаються постійно одні й ті ж *мотиви*, тобто стереотипні прийоми, які варіюються незначною мірою [16, с. 19]. Саме тому аналіз магічно-сакральних текстів повинен складатися з виділення таких загальних мотивів як найдавнішою і найсуттєвішою частиною творів.

Недостатність масиву текстів дослідник намагався поповнити за рахунок власних записів, зроблених на Волині. Три з них використав у роботі: “Якщо протягнути волос певного індивідуума крізь голову жаби і закопати її в землю, то разом із гниттям волоса буде сохнути і та особа, з голови якої він узятий, і, зрештою, вона має померти” [16, с. 2]; “[...] якщо риба насниться жінці, то остання завагітніє” [16, с. 33]; “У снах місяць означає заміжжя” [16, с. 38–39].

Науковий твір М. В. Крушевського був безпосереднім переходом до вивчення замовлянь з позицій, близьких психологічному напрямку, тому не випадково він використав праці дослідників, які займалися ранньою стадією розвитку людства. У такому підході проявився вплив професора давньої філософії, психології та логіки Варшавського університету М. М. Троїцького.

“Замовляння як вид російської народної поезії” є філософсько-філологічним дослідженням, “в цій роботі вже проявилася та риса [...], яка стає пізніше визначальною для всієї його творчості – прагнення до філософського осмислення й максимального узагальнення фактичного матеріалу, здобутого в результаті дослідження конкретних мовних явищ” [34, с. 12].

Науковий керівник талановитого студента 9 червня 1875 р. писав у поданні до ради історико-філологічного факультету: “Твір Крушевського “Замовляння” має своїм предметом той вид народно-поетичних творів, який найменшою мірою науково розроблений. Ця обставина і, з іншого боку, – те, що при виконанні своєї роботи автор повинен був стати на хиткий ґрунт порівняльної міфології, позбавляє наукової аргументації багатьох зроблених висновків, і дає підстави багато в чому не погодитися з ним. Проте [...] твір цей заслуговує сповна на увагу і схвалення факультету. Він характеризує автора як людину здатну і мислити, і працювати” [38, с. 107].

Висока оцінка роботи належить І. О. Бодуену де Куртене: “Вже тут видно точність його мислення і ґрунтовну філософську освіту. Свою тему автор розглядає з позицій теорії розвитку. Він зовсім не визнає суттєвої різниці між так званим первісним і народним мисленням та інтелектом сучасної цивілізованої людини; навпаки, інтелект всього людського роду він вважає однорідним, цілісним, допускаючи лише різні ступені його критичності. А критичність ця залежить від різниці інтелектуальних вірувань” [7, с. 155].

Студентська робота М. В. Крушевського була відзначена не тільки науковим керівником і викладачами, а й представлена до грошової нагороди й рекомендована до друку. Про це 30 серпня 1875 р. повідомляв ректор Варшавського університету професор М. М. Благовіщенський на урочистому засіданні з нагоди нового навчального року [5, с. 18].

Молодий дослідник назвав власну працю “Заговори”. Слово “заговор” у російській мові було полісемічним і мало два значення: по-перше, змова декількох осіб про спільні дії проти когось з політичною або іншою метою; по-друге, набір слів або виразів для впливу на людей з магічною або лікувальною метою [10, с. 569]. Для

уникнення непорозумінь університетський часопис надрукував розвідку під назвою “Заговоры как вид русской народной поэзии” [14]. Розширення назви не відбивало змісту твору, оскільки автор проаналізував російські замовляння “не стільки в поетичному, скільки в міфолого-психологічному відношенні” [7, с. 155].

Для історіографії мовознавства важливою подією стає перевидання і переклад наукових робіт, що сприяє їхній популяризації у професійній сфері. Дипломний твір М. В. Крушевського було перекладено польською мовою Є. Куриловичем і К. Поморською. Однак третій розділ не увійшов до польського видання вибраних праць видатного мовознавця [39, с. 151–171], так само його було вилучено при перевиданні вибраних праць М. В. Крушевського у Москві [15, с. 25–47].

У 2002 р. вперше здійснено повний переклад дипломного твору талановитого студента українською мовою. Необхідність такого перекладу полягала, по-перше, в закономірності розвитку наукових уявлень про замовляння, які будуть неповними без дослідження, яке стало бібліографічною рідкістю. На нього часто покликаються, але зрідка цитують дослідники [17, с. 116]. По-друге, праця М. В. Крушевського не втратила своєї актуальності, а викладені в ній погляди заслуговують на увагу не тільки сучасного мовознавця, але й інших фахівців, що надає можливість вписати “Замовляння як вид російської народної поезії” у широкий науковий і культурний контекст.

В історії науки відомі випадки, коли видатні особистості починали свій творчий шлях з написання наукової роботи, присвяченої замовлянням. Російський поет О. О. Блок у жовтні 1906 р. в Петербурзькому університеті написав дипломну роботу “Поэзия замовлянь і заклинань”. Вона була етапною для його навчальної діяльності, пізніше увійшла до зібрання творів [6, с. 36–65]. Російський вчений М. Ф. Познанський у 1913 р. – студент Петроградського університету представив на конкурс в Академію наук рукопис “Спроба генетичного дослідження замовлянь як особливого виду народної творчості” і отримав премію. У 1917 р. з’явилася його книга під назвою “Замовляння. Досвід дослідження походження і розвитку формул замовлянь” [25]. Словацький фольклорист, україніст, мистецтвознавець, літературознавець і бібліограф Микола Мушинка на другому курсі в Інституті російської мови і літератури в Празі написав роботу на матеріалі, зібраному в рідному селі на Пряшівщині, в Східній Словаччині, “Замовляння і календарна обрядовість села Куров”, яка побачила світ в літературно-художньому журналі “Дукля” [21]. Замовляння посіли гідне місце в колі різнобічних інтересів М. Мушинки, який збирає, аналізує й публікує свої дослідження. Він представив в “Антології усної народної творчості українців Східної Словаччини” розділ “Замовляння” із трьома групами текстів: лікувальними, господарськими та сімейно-побутовими [22]. Об’ємна стаття вченого “Лікувальні вірування в деяких селах Бардеївської округи” надрукована словацькою мовою [40]. Крім детального опису лікувальних вірувань в ній на основі власних досліджень в цьому регіоні містяться тексти півтора десятка лікувальних замовлянь і стільки ж магічних практик для лікування окремих хвороб.

Підсумовуючи викладене вище, необхідно вважати другу половину XIX ст. часом становлення фольклористичної традиції у вивченні магічно-сакральних текстів. Значна кількість етнографічних і фольклорних матеріалів, зібраних на той час, показала, що замовляння мали широке розповсюдження як у сільському, так і в міському середовищі. Був накопичений цінний матеріал, робота над яким дозволила дослідникам відповісти на багато питань, пов’язаних з походженням, розвитком і особливостями побутування замовлянь. У цей період закладаються основи російської міфологічної школи в особі її кращих представників: О. М. Афанасьєва, Ф. І. Буслаєва,

П. С. Єфименка, Л. М. Майкова, О. Ф. Міллера, О. О. Потєбні та ін. Вони намагалися вирішити питання, які дотепер залишаються спірними: місце і час походження замовлянь; шляхи їх поширення; ступінь національного елемента в них; стосунок замовлянь до поезії; змішування християнських і язичницьких уявлень; морфологія замовлянь; стосунок замовлянь до гіпнотизму.

Наприкінці XIX ст. була опублікована монографія М. В. Крушевського “Замовляння як вид російської народної поезії”, яка залишалася єдиною теоретичною розробкою до появи на початку XX ст. студентського твору М. Ф. Познанського “Замовляння. Досвід дослідження походження і розвитку формул замовлянь”. М. В. Крушевський описав співіснування вербального тексту, ритуальної дії та прагматичної установки того, хто замовляє. Згодом замовляння було виділено в окремий жанр усної народної творчості. Цьому сприяла перша монографічна праця, тема дослідження, рівень виконання якої продовжують залишатися в центрі уваги фольклористів, лінгвістів, психологів, культурологів. Майбутній лінгвіст присвятив першу наукову працю замовлянням, згодом переклав гімни Рігведи, проте відійшов від фольклористичної проблематики і зосередив свою увагу винятково на проблемах порівняльно-історичного мовознавства.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в порівнянні першого монографічного дослідження про замовляння в історії XIX ст. із працею М. Ф. Познанського з метою з'ясування, як змінилися методи й прийоми досліджень магічно-сакральних текстів на початку XX ст. та як продовжуються традиції твору М. В. Крушевського.

Л і т е р а т у р а :

1. *Афанасьев А. Н.* Поэтические воззрения славян на природу. Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов : в 3 т. / А. Н. Афанасьев. – М., 1865. – Т. 1.
2. *Афанасьев А. Н.* Поэтические воззрения славян на природу. Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов : в 3 т. / А. Н. Афанасьев. – М., 1868. – Т. 2.
3. *Афанасьев А. Н.* Поэтические воззрения славян на природу. Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов : в 3 т. / А. Н. Афанасьев. – М., 1869. – Т. 3.
4. *Благовещенский Н. М.* Протокол заседания Совета Императорского Варшавского университета. Заседание 29-го октября 1874 года / Н. М. Благовещенский // Варшавские университетские известия. – 1874. – № 2. – С. 3–23.
5. *Благовещенский Н. М.* Отчет о состоянии Императорского Варшавского университета за истекший 1874/5 академический год / Н. М. Благовещенский // Варшавские университетские известия. – 1875. – № 5. – С. 1–64.
6. *Блок А. А.* Собрание сочинений : в 8 т. / А. А. Блок ; под общ. ред. : В. Н. Орлова [и др.]. – М.; Л. : Гослитиздат, 1962. – Т. 5. Проза, 1903–1917. – 799 с.
7. *Бодуэн де Куртенэ И. А.* Избранные труды по общему языкознанию : в 2 т. / И. А. Бодуэн де Куртенэ ; Акад. наук СССР, Отд-ние лит. и яз. ; [вступ. ст. : В. В. Виноградова и В. Дорошевского]. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – Т. 1. – 384 с., 1 л. портр.
8. *Буслаев Ф. И.* Исторические очерки русской народной словесности и искусства : в 2 т. / Ф. И. Буслаев. – СПб., 1861. – Т. 2.
9. *Гунчик І. В.* Український магічно-сакральний фольклор: структура тексту та особливості функціонування / Ігор Гунчик. – Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 232 с.
10. *Даль В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / Владимир Даль; [предисл. А. М. Бабкина] // Репр. воспр. изд. 1880 г. – М. : Рус. яз., 1978. – Т. 1. А–З. – 699 с.: 1 портр.
11. *Ефименко Н. В.* Сборник малороссийских заклинаний / Н. В. Ефименко // Чтения в Императорском Обществе Истории и Древностей Российских при Московском университете. – 1874. – Кн. 1. – С. 1–70.

12. *Калачев Н. В.* Архив историко-юридических сведений, относящихся до России / Н. В. Калачев. – М., 1854. – Кн. 2. – С. 50–57.
13. *Колосов М. А.* Вступительная лекция / М. А. Колосов // Варшавские университетские известия. – 1871. – № 4. – С. 236–251.
14. *Крушевский Н. В.* Заговоры как вид русской народной поэзии / Н. В. Крушевский // Варшавские университетские известия. – 1876. – № 3. – С. 3–69.
15. *Крушевский Н. В.* Избранные работы по языкознанию / Н. В. Крушевский ; отв. ред. В. Н. Ярцева ; Рос. акад. наук, Отд-ние лит. и яз., Комис. по истории филол. наук ; [сост. Ф. М. Березин]. – М. : Наследие, 1998. – 296 с.
16. *Крушевський М.* Замовляння як вид російської народної поезії / Миколай Крушевський ; [упорядкув., пер., вступ. ст., дод. З. О. Пахолок]. – Луцьк : Вісник і Ко., 2002. – 192 с.: іл.
17. *Микола Крушевський: Біобібліографічний покажчик* / [передм., нарис, хронологія, уклад. З. О. Пахолок]. – Луцьк : Волинська мистецька агенція “Терен”, 2005. – 136 с.
18. *Майков Л. Н.* Великорусские заклинания / Л. Н. Майков // Записки Императорского Русского Географического Общества по отделению этнографии. – СПб., 1869. – Т. 2. – С. 417–580.
19. *Миллер О. Ф.* Опыт исторического обозрения русской словесности / О. Ф. Миллер. – СПб., 1865. – Ч. 1. – Вып. 1.
20. *Миллер О. Ф.* Хрестоматия к “Опыту исторического обозрения русской словесности” / О. Ф. Миллер. – СПб., 1865. – Ч. 1. – Вып. 1.
21. *Мушинка М.* Заговоры и календарная обрядность села Куров / М. Мушинка // Дукля. – 1957. – № 3. – С. 80–97.
22. *Мушинка М.* Замовляння / М. Мушинка // Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини. З глибини віків. – Пряшів, 1967. – С. 32–37.
23. *Пахолок З. А.* Плоды забвения, или Кто зажжет свечу?: (Письма Н. В. Крушевского И. В. Цветаеву) / З. А. Пахолок // Русский исторический вестник. – М., 1999. – Т. 2. – С. 159–182.
24. *Петров В. П.* Український фольклор (Заговори, голосіння, обрядовий фольклор народно-календарного циклю) / В. П. Петров // Берегиня. – 1996. – № 1/2. – С. 114–131.
25. *Познанский Н. Ф.* Заговоры. Опыт исследования происхождения и развития заговорных формул / Н. Ф. Познанский. – Пг., 1917. – 231 с.
26. *Пономарьов А. П.* Царина народної уяви та її класичні розробки / А. П. Пономарьов // Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К. : Либідь, 1991. – С. 5–24.
27. *Потебня А. А.* Малорусская народная песня по списку XVI века / А. А. Потебня. – Воронеж, 1877. – 53 с.
28. *Рыбников П. Н.* Песни : в 4 т. / П. Н. Рыбников. – СПб., 1861–1867.
29. *Сахаров И. П.* Сказания русского народа : в 2 т. / И. П. Сахаров. – СПб., 1841. – Т. 1.
30. *Сахаров И. П.* Сказания русского народа : в 2 т. / И. П. Сахаров. – СПб., 1849. – Т. 2.
31. Список дворян Волынской губернии. – Житомир, 1906. – 475 с.
32. *Тихонравов Н. В.* Летописи русской литературы и древности / Н. В. Тихонравов. – М., 1861. – Т. 3. – Кн. 5–6.
33. *Тихонравов Н. В.* Памятники отреченной русской литературы : в 2 т. / Н. В. Тихонравов. – СПб., 1863. – Т. 2.
34. *Черепанов М. В.* Отражение принципов Казанской лингвистической школы в исследованиях Н. В. Крушевского: (Из курса лекций по общему языкознанию) / М. В. Черепанов. – Саратов : Изд-во Саратов. гос. пед. ин-та, 1969. – 52 с.
35. *Чубинский П. П.* Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край : материалы и исследования / П. П. Чубинский. – СПб., 1871–1877. – Т. 1–7.
36. *Чулков М. Д.* Абевега русских суеверий / М. Д. Чулков. – М., 1786.
37. *Boniecki A.* Herbarz Polski / Adam Boniecki. – Warszawa, 1908. – Т. 12. – 400 s.
38. *Cesarski Uniwersytet w Warszawie // Archiwum Państwowe M. St. Warszawy.* – Sygn. 385. – S. 107–107 zvor.
39. *Kruszewski M.* Wybór pism / Mikołaj Kruszewski; z przedmowami J. Kuryłowicza i R. Jakobsona; przekładów dokonali J. Kuryłowicz i K. Pomorska. – Wrocław; Warszawa; Kraków : Zakład narodowy im. Ossolińskich: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1967. – 172 s.
40. *Mušinka M.* Zdravotné povery v niektorých severovýchodných obciach Bardejovského / M. Mušinka // Nové obzory. – 1962. – No. 3. – S. 313–335.

41. Słownik staropolski. – Wrocław; Kraków; Warszawa : Polska Akademia Nauk, 1960. – Т. 3.

References:

1. *Afanas'yev A. N.* Poeticheskiye vozzreniya slavyan na prirodu. Opyt sravnitel'nogo izucheniya slavyanskikh predaniy i verovaniy v svyazi s mificheskimi skazaniyami drugikh rodstvennykh narodov [Poetic views of the Slavs on nature. The experience of comparative study of Slavic traditions and beliefs in connection with mythical legends of other kindred peoples] : v 3 t. / A. N. Afanas'yev. – M., 1865. – Т. 1.
2. *Afanas'yev A. N.* Poeticheskiye vozzreniya slavyan na prirodu. Opyt sravnitel'nogo izucheniya slavyanskikh predaniy i verovaniy v svyazi s mificheskimi skazaniyami drugikh rodstvennykh narodov [Poetic views of the Slavs on nature. The experience of comparative study of Slavic traditions and beliefs in connection with mythical legends of other kindred peoples] : v 3 t. / A. N. Afanas'yev. – M., 1868. – Т. 2.
3. *Afanas'yev A. N.* Poeticheskiye vozzreniya slavyan na prirodu. Opyt sravnitel'nogo izucheniya slavyanskikh predaniy i verovaniy v svyazi s mificheskimi skazaniyami drugikh rodstvennykh narodov [Poetic views of the Slavs on nature. The experience of comparative study of Slavic traditions and beliefs in connection with mythical legends of other kindred peoples] : v 3 t. / A. N. Afanas'yev. – M., 1869. – Т. 3.
4. *Blagoveshchenskiy N. M.* Protokol zasedaniya Soveta Imperatorskogo Varshavskogo universiteta. Zasedaniye 29-go oktyabrya 1874 goda [Protocol of the meeting of the Council of the Imperial University of Warsaw. The meeting of October 29, 1874] / N. M. Blagoveshchenskiy // Varshavskiy universitetskiy izvestiya. – 1874. – № 2. – S. 3–23.
5. *Blagoveshchenskiy N. M.* Otchet o sostoyanii Imperatorskogo Varshavskogo universiteta za istekshiy 1874/5 akademicheskiy god [Report on the state of the Imperial University of Warsaw for the expired 1874/5 academic year] / N. M. Blagoveshchenskiy // Varshavskiy universitetskiy izvestiya. – 1875. – № 5. – S. 1–64.
6. *Blok A. A.* Sobraniye sochineniy [Collected works] : v 8 t. / A. A. Blok ; pod obshch. red. : V. N. Orlova [i dr.]. – M.; L. : Goslitizdat, 1962. – Т. 5. Proza, 1903–1917. – 799 s.
7. *Boduen de Kurtene I. A.* Izbrannyye trudy po obshchemu yazykoznaniyu [Selected works on general linguistics] : v 2 t. / I. A. Boduen de Kurtene ; Akad. nauk SSSR, Otd-niye lit. i yaz.; [vstup. st.: V. V. Vinogradova i V. Doroshevskogo]. – M. : Izd-vo AN SSSR, 1963. – Т. 1. – 384 s., 1 l. portr.
8. *Buslayev F. I.* Istoricheskiye ocherki russkoy narodnoy slovesnosti i iskusstva [Historical essays of Russian folk literature and art] : v 2 t. / F. I. Buslayev. – SPb., 1861. – Т. 2.
9. *Hunchyk I. V.* Ukrayins'kyy mahichno-sakral'nyy fol'klor: struktura tekstu ta osoblyvosti funktsionuvannya [Ukrainian folk magic-sacred: structure and peculiarities of the text] / Ihor Hunchyk. – L'viv : LNU imeni Ivana Franka, 2011. – 232 s.
10. *Dal' V. I.* Tolkovyy slovar' zhivogo velikoruskogo yazyka [Explanatory dictionary of the living Great Russian language] : v 4 t. / Vladimir Dal' ; [predisl. A. M. Babkina] // Repr. vospr. izd. 1880 g. – M. : Rus. yaz., 1978. – Т. 1. A–Z. – 699 s.: 1 portr.
11. *Yefimenko N. V.* Sbornik malorossiyskikh zaklinaniy [Collection of Little Russian spells] / N. V. Yefimenko // Chteniye v Imperatorskom Obshchestve Istorii i Drevnostey Rossiyskikh pri Moskovskom universitete. – 1874. – Kn. 1. – S. 1–70.
12. *Kalachev N. V.* Arkhiv istoriko-yuridicheskikh svedeniy, odnosyashchikhsya do Rossii [Archive of historical and legal information relating to Russia] / N. V. Kalachev. – M., 1854. – Kn. 2. – S. 50–57.
13. *Kolosov M. A.* Vstupitel'naya lektsiya [Introductory lecture] / M. A. Kolosov // Varshavskiy universitetskiy izvestiya. – 1871. – № 4. – S. 236–251.
14. *Krushevskiy N. V.* Zagovory kak vid russkoy narodnoy poezii [Incantations as a kind of Russian folk poetry] / N. V. Krushevskiy // Varshavskiy universitetskiy izvestiya. – 1876. – № 3. – S. 3–69.
15. *Krushevskiy N. V.* Izbrannyye raboty po yazykoznaniyu [Selected works on linguistics] / N. V. Krushevskiy ; otv. red. V. N. Yartseva ; Ros. akad. nauk, Otd-niye lit. i yaz., Komis. po istorii filol. nauk ; [sost. F. M. Berezin]. – M. : Naslediye, 1998. – 296 s.
16. *Krushevs'kyy M.* Zamovlyannyya yak vyd rosiys'koy narodnoy poeziyi [Incantations as a kind of Russian folk poetry] / Mykolay Krushevs'kyy ; [uporyadkuv., per., vstup. st., dod. Z. O. Pakholok]. – Luts'k : Visnyk i Ko., 2002. – 192 s.: il.
17. *Mykolay Krushevs'kyy: Biobibliohrafichnyy pokazhchik* [Mikolaj Kruszewski: Bibliographic Index] / [peredm., narys, khronolohiya, uklad. Z. O. Pakholok]. – Luts'k : Volyns'ka mystets'ka ahentsiya "Teren", 2005. – 136 s.
18. *Maykov L. N.* Velikoruskiye zaklinaniya [Great Russian spells] / L. N. Maykov // Zapiski Imperatorskogo Russkogo Geograficheskogo Obshchestva po otdeleniyu etnografii. – SPb., 1869. – Т. 2. – S. 417–580.
19. *Miller O. F.* Opyt istoricheskogo obozreniya russkoy slovesnosti [Experience of the historical review of Russian literature] / O. F. Miller. – SPb., 1865. – CH. 1. – Vyp. 1.

20. Miller O. F. Khrestomatiya k "Opytu istoricheskogo obozreniya russkoy slovesnosti" [Reader to the "Experience of the Historical Review of Russian Literature"] / O. F. Miller. – SPb., 1865. – CH. 1. – Vyp. 1.
21. Mushinka M. Zagovory i kalendarnaya obryadnost' sela Kurov [Incantations and calendar ritual of the village of Kurov] / M. Mushinka // Duklya. – 1957. – № 3. – S. 80–97.
22. Mushynka M. Zamovlyannya [Incantations] / M. Mushynka // Antolohiya usnoyi narodnoyi tvorchosti ukrayintsiv Skhidnoyi Slovachchyny. Z hlybyny vikiv. – Pryashiv, 1967. – S. 32–37.
23. Pakholok Z. A. Plody zabveniya, ili Kto zazhzhjet svechu?: (Pis'ma N. V. Krushevskogo I. V. Tsvetayevu) [Fruits of oblivion, or Who will light a candle?: (Letters of N. V. Kruszewski to I. V. Tsvetaev)] / Z. A. Pakholok // Russkiy istoricheskiy vestnik. – M., 1999. – T. 2. – S. 159–182.
24. Petrov V. P. Ukrayins'kyi fol'klor (Zahovory, holosinnya, obryadovyy fol'klor narodno-kalendarnoho tsyklyu) [Ukrainian folklore (Incantations, lamentations, ritual folklore folk calendar cycle)] / V. P. Petrov // Berehynya. – 1996. – № 1/2. – S. 114–131.
25. Poznanskiy N. F. Zagovory. Opyt issledovaniya proiskhozhdeniya i razvitiya zagovornykh formul [Incantations. Experience in the study of origin and development formulas of incantations] / N. F. Poznanskiy. – Pg., 1917. – 231 s.
26. Ponomar'ov A. P. Tsaryna narodnoyi uyavy ta yiyi klasychni rozrobky [Area of popular imagination and its classical design] / A. P. Ponomar'ov // Ukrayintsi: narodni viruvannya, povir'ya, demonolohiya. – K. : Lybid', 1991. – S. 5–24.
27. Potebnya A. A. Malorusskaya narodnaya pesnya po spisku KHVÍ veka [Malorussian folk song on the list of the XVI century] / A. A. Potebnya. – Voronezh, 1877. – 53 s.
28. Rybnikov P. N. Pesni [Songs] : v 4 t. / P. N. Rybnikov. – SPb., 1861–1867.
29. Cakharov I. P. Skazaniya russkogo naroda [Legends of the Russian people] : v 2 t. / I. P. Cakharov. – SPb., 1841. – T. 1.
30. Cakharov I. P. Skazaniya russkogo naroda [Legends of the Russian people] : v 2 t. / I. P. Cakharov. – SPb., 1849. – T. 2.
31. Spisok dvoryan Volynskoy gubernii [List of noblemen of Volyn province] /. – Zhitomir, 1906. – 475 s.
32. Tikhonravov N. V. Letopisi russkoy literatury i drevnosti [Annals of Russian Literature and Antiquity] / N. V. Tikhonravov. – M., 1861. – T. 3. – Kn. 5–6.
33. Tikhonravov N. V. Pamyatniki otrenchennoy russkoy literatury [Monuments of apocryphal Russian literature] : v 2 t. / N. V. Tikhonravov. – SPb., 1863. – T. 2.
34. Cherepanov M. V. Otrazheniye printsipov Kazanskoy lingvisticheskoy shkoly v issledovaniyakh N. V. Krushevskogo: (Iz kursa lektсий po obshchemu yazykoznaniiyu) [Reflection of the principles of the Kazan linguistic school in the research of N. V. Kruszewski: (From the course of lectures on general linguistics)] / M. V. Cherepanov. – Saratov : Izd-vo Saratov. gos. ped. in-ta, 1969. – 52 s.
35. Chubinskiy P. P. Trudy etnograficheskoy i statisticheskoy ekspeditsii v Zapadno-Russkiy kray: materialy i issledovaniya [Proceedings of the ethnographic-statistical expedition to the West-Russian region. Materials and research] / P. P. Chubinskiy. – SPb., 1871–1877. – T. 1–7.
36. Chulkov M. D. Abevega russkikh suyeveriy [Abevega of Russian superstition] / M. D. Chulkov. – M., 1786 p.
37. Boniecki A. Herbarz Polski [Polish heraldry] / Adam Boniecki. – Warszawa, 1908. – T. 12. – 400 s.
38. Cesarski Uniwersytet w Warszawie [Warsaw Imperial University] // Archiwum Państwowe M. St. Warszawy. – Sygn. 385. – S. 107–107 zvor.
39. Kruszewski M. Wybór pism [Selected works] / Mikołaj Kruszewski; z przedmowami J. Kuryłowicza i R. Jakobsona; przekładów dokonali J. Kuryłowicz i K. Pomorska. – Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład narodowy im. Ossolińskich : Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1967. – 172 s.
40. Mušinka M. Zdravotné povery v niektorých severovýchodných obciach Bardejovského [Healing beliefs in some villages of the Bardejov district] / M. Mušinka // Nové obzory. – 1962. – No. 3. – S. 313–335.
41. Słownik staropolski [Old Polish dictionary]. – Wrocław; Kraków; Warszawa : Polska Akademia Nauk, 1960. – T. 3.

Пахолук З. А. Дебютное исследование магико-сакральных текстов Н. В. Крушевского на восточнославянской основе.

В статье рассматриваются вопросы, связанные со спецификой восточнославянских магико-сакральных текстов. Проанализирована история их собирания, начало изучения заговоров как фольклорного жанра и публикации по этой проблеме. Основной акцент сделан на первой монографии, посвященной заговорам. Представлен научный портрет автора – Н. В. Крушевского, установлены черты, сделавшие книгу классической, охарактеризованы ее переводы и переиздания.

Ключевые слова: магіко-сакральний текст, метод собирання, восточнославянские заговоры, монографія Н. В. Крушевського, переводы.

Pakholok Z. O. Debut Research of Magically Sacral Texts of M.V. Kruszewski on the East Slavic Basis.

The last four decades have affected the active interdisciplinary study of magically sacral texts by new methodologies and trends of Ukrainian, Russian and Belarusian researchers. Incantations, spells, prayers, sheptannya, prymivky, curses, oaths are considered magically sacral texts. Our attention was drawn, because of the hidden, deep forms of intellectual thinking contacts at the level of archetypes, and to stage manifestations of ethnogenesis. Texts of incantations belong to the most ancient ones of the archaic genre of oral folklore.

In Russia, interest for incantation texts as material for folk life and culture studies arose in the eighteenth century and became the actual direction in the science of the next century. In the second half of the nineteenth century collecting incantations have acquired a wide range according to organized Russian Geographical Society. Its ethnographic department was coordinating center around which the united efforts of local historians and lovers of antiquity, who lived across Russia, were joined. They constantly sent to the Society's archives their records and texts, found by them. At the same time, it became possible to study the various issues related to the practice of magic, because there were collections of incantations by I. Sakharov, A. Afanasyev, L. Maikov, P. Chubinskiy, P. Yefimenko. The first researchers of incantations had not strictly scientific methods. Nevertheless, they have put forward and tried to resolve the issues that still remained controversial.

History of incantation research is closely connected with the name of M. V. Kruszewski (in Russian M. V. Kruszewski). The authors often refer to his work "Incantations as a kind of Russian folk poetry", written in the nineteenth century, but it is not quoted, since it has become a rarity. The work was written in the Warsaw University and was represented as a philosophical and philological research. The author made the first attempt of precise definition of incantation. Kruszewski has raised the question about the psychological basics of the incantation, he aspired to link incantations to the peculiarities of human perception of the surrounding reality, defined the language as the entity, contrasted this understanding of the nature of language that was common in the nineteenth century to social agreement theory and tried to prove that the language does not depend on the will and consciousness of its native speakers.

On the contrary, Kruszewski, who devoted the first scientific work to incantations, walked away from the folklore perspective and focused exclusively on the comparative linguistics problems.

Theoretical understanding of the incantations in the second half of the XIX century led to the identification of incantations in a single genre, which undoubtedly contributed to the first monographic work of M. V. Kruszewski "Incantations as a kind of Russian folk poetry". The subject of the studying and the level of implementation continued to be in the center of attention of folklorists, linguists, psychologists, cultural scientists. Kruszewski's composition became the basis of ethnographic and folklore research of many scientists, and it found the reflection in their scientific researches.

Reediting and translations into Polish and Ukrainian languages undoubtedly contribute to the popularization of the Kruszewski's works.

Keywords: *magically sacral texts, collection method, East Slavic conspiracies, monograph of N. V. Krushevsky, translations.*